

Opinia Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego w sprawie wkładu społeczeństwa obywatelskiego w strategię na rzecz zapobiegania stratom i marnotrawstwu żywności i na rzecz ich ograniczania (opinia z inicjatywy własnej)

(2013/C 161/08)

Sprawozdawca: **Yves SOMVILLE**

Dnia 12 lipca 2012 r. Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny postanowił, zgodnie z art. 29 ust. 2 regulaminu wewnętrznego, sporządzić opinię z inicjatywy własnej w sprawie

wkładu społeczeństwa obywatelskiego w strategię na rzecz zapobiegania stratom i marnotrawstwu żywności i na rzecz ich ograniczania.

Sekcja Rolnictwa, Rozwoju Wsi i Środowiska Naturalnego, której powierzono przygotowanie prac Komitetu w tej sprawie, przyjęła swoją opinię 29 stycznia 2013 r.

Na 488. sesji plenarnej w dniach 20–21 marca 2013 r. (posiedzenie z 20 marca) Europejski Komitet Ekonomiczno-Społeczny stosunkiem głosów 159 do 1 – 1 osoba wstrzymała się od głosu – przyjęła następującą opinię:

1. Wnioski i zalecenia

1.1 EKES uważa, że w świecie, w którym wiele osób nie może zaspokoić głodu bądź gdzie zasoby są ograniczone, podstawowe znaczenie ma przyznanie właściwej rangi w planie działań politycznych kwestiom zapobiegania stratom i marnotrawstwu żywności oraz ich ograniczania. Dlatego też EKES pozytywnie odnosi się do zaangażowania Parlamentu Europejskiego i do niedawnych inicjatyw podjętych przez Komisję Europejską w tej dziedzinie.

1.2 W trosce o spójność prowadzonych polityk EKES nalega na potrzebę opracowania na poziomie UE definicji i wspólnej metodologii, by określić liczbowo straty i marnotrawstwo żywności. Niemniej uważa, że wobec aktualnej sytuacji i wytyczonych celów należy podjąć konkretne działania bez czekania na wyniki realizowanych obecnie programów.

1.3 EKES zachęca do tworzenia i dalszego rozwoju platform wymiany doświadczeń związanych z przeciwdziałaniem marnotrawstwu żywności w różnych regionach i państwach członkowskich UE z myślą o optymalizacji środków przeznaczonych na te programy i o upowszechnianiu inicjatyw, które okazują się skuteczne.

1.4 Wobec godnego ubolewania zmniejszenia zasobów banków żywności i w chwili, gdy kryzys gospodarczy prowadzi do wyraźnego zwiększenia zapotrzebowania na nie, Komitet nalega zwłaszcza, by banki te w maksymalnym stopniu mogły otrzymywać od sieci dystrybucji, firm cateringowych czy zbiorowego żywienia produkty jeszcze nadające się do spożycia. Należy zwłaszcza upowszechniać istniejące w niektórych państwach członkowskich inicjatywy dotyczące kwestii fiskalnych, uwolnienia darczyńców od odpowiedzialności czy też dostosowania niektórych wymogów administracyjnych, by ułatwić przekazywanie darów a jednocześnie zagwarantować bezpieczeństwo żywności.

1.5 Kształcenie odgrywa ważną rolę w ograniczeniu marnotrawstwa. Pożądane byłoby uwzględnienie tej tematyki w programach kształcenia przyszłych pracowników sektora żywienia zbiorowego i restauracyjnego, a także w ramach ich kształcenia

ustawicznego. Podobne podejście można by było zastosować w szkołach projektowania opakowań w odniesieniu do kwestii przechowywania żywności i maksymalnego wykorzystywania zawartości takich opakowań.

1.6 Zdaniem EKES-u informowanie konsumentów ma oczywiście podstawowe znaczenie, a trafność komunikacji w tych kwestiach będzie zależała od prawidłowo przeprowadzonej analizy przyczyn marnotrawstwa. Oprócz ogólnego podniesienia świadomości skutków tego zjawiska szczególny nacisk zostanie położony m.in. na właściwą interpretację dat ważności produktów, odpowiednie planowanie zakupów, przechowywanie żywności i wykorzystywanie resztek żywności. Trzeba zadbać o to, by przekaz na ten temat był dostosowany do różnych typów gospodarstw domowych.

1.7 Wszystkie dyscypliny badań naukowych powinny ze szczególną uwagą zająć się tą tematyką, gdyż obejmuje ona wszystkie ogniwa łańcucha żywnościowego. Racja bytu badań stosowanych przeprowadzanych w dziedzinie rolnictwa jest oczywista w kontekście dalszej poprawy technik produkcji. Jeśli chodzi o drugi kraniec procesu produkcji, postęp w pracach nad opakowaniami powinien przyczynić się do zapobiegania marnotrawstwu i do ograniczenia go (przechowywanie, inteligentne oznakowanie itp.).

1.8 Na poziomie produkcji pierwotnej trzeba będzie zadbać o skuteczność narzędzi międzybranżowych zalecanych we wspólnej polityce rolnej i o ich przekształcanie z punktu widzenia zrównoważonego rozwoju. Wiele uwagi należy poświęcać inicjatywom dotyczącym wprowadzania krótkich łańcuchów dostaw, które mogą odegrać rolę w ograniczaniu strat i marnotrawstwa.

2. Wprowadzenie

2.1 Od wybuchu kryzysu żywnościowego w latach 2008–2009 tematyka bezpieczeństwa żywnościowego pozostaje główną troską w kręgach decydentów i organizacji międzynarodowych. Tendencję tę umocnił gwałtowny wzrost cen rynkowych zbóż i innych upraw w 2012 r.

2.2 Skuteczna produkcja rolna pozostanie kwestią o podstawowym znaczeniu dla zaopatrzenia w żywność ludności na całym świecie.

2.3 Niemniej konieczne zwiększenie produkcji rolnej o 60 % w związku z tym, że liczba ludności na świecie w 2050 r. będzie wynosiła około 9 mld osób, zasoby naturalne są coraz rzadsze a klimat zmienia się, powinno przebiegać równoległe do skutecznego przeciwdziałania stratom i marnotrawstwu żywności.

2.4 Straty i marnotrawstwo, które występują we wszystkich ogniwach łańcucha żywności, szacuje się ogólnie na 1/3 łącznej ilości żywności przeznaczonej do spożycia przez ludzi, choć występują one w różnym stopniu na różnych jego etapach („*Global food losses and food waste*”, FAO, Rzym, 2011 r.).

2.5 W 2011 r. w UE w wyniku kryzysu gospodarczego i finansowego 24,2 % ludności, czyli 119,6 mln osób, znalazło się na progu wykluczenia społecznego. Natomiast liczba osób korzystających z europejskiego planu pomocy najbardziej potrzebującym wzrosła z 13 mln osób w 2008 r. do 18 mln w 2010 r. ⁽¹⁾ Banki żywności muszą więc stawiać czoła coraz większym potrzebom.

2.6 Niniejsza opinia wpisuje się w rozważania związane ze strategią „Europa 2020”. W związku z tym Komisja Europejska w komunikacie dotyczącym efektywnego korzystania z zasobów ⁽²⁾ jeden ustęp poświęciła problemowi produktów żywnościowych i konieczności zmniejszenia ich marnotrawstwa.

3. Całościowe ujęcie problematyki

3.1 Definicje

3.1.1 Pojęcia strat i marnotrawstwa żywności należy przeanalizować z perspektywy ogólnej, od etapu produkcji do etapu konsumpcji, z uwzględnieniem ogniw pośrednich, takich jak przetwórstwo i dystrybucja oraz żywienia zbiorowego.

3.1.2 W UE etap produkcji odpowiada we względnie ograniczonym stopniu za straty żywności. Tym bardziej że wyroby, które nie odpowiadają normom produkcji określonym w rozporządzeniach czy przez rynek i które nie mogą być przeznaczone bezpośrednio do spożycia przez ludzi, są w części lub w całości wykorzystywane do przetwórstwa. Te, których nie można wykorzystać, należy przekazywać do sektora pasz dla zwierząt lub do sektora produkcji energii ze źródeł biologicznych, czy też wykorzystywać je do zwiększenia zawartości materii organicznej w glebie, do której są dodawane.

3.1.3 Straty i marnotrawstwo żywności można by zdefiniować jako wszelki środek spożywczy pierwotnie przeznaczony do spożycia przez ludzi, z wykluczeniem produktów nie przeznaczonych do spożycia, który został wyrzucony lub

zniszczony, na wszystkich etapach łańcucha żywności od gospodarstwa rolnego do konsumenta. Zgodnie z definicją FAO straty żywności występują w początkowych ogniwach łańcucha żywnościowego (produkcja pierwotna, etapy po przeprowadzeniu zbiorów i przetwórstwo), podczas gdy marnotrawstwo żywności występuje raczej w końcowych ogniwach łańcucha (etap dystrybucji i na poziomie konsumenta końcowego).

3.1.4 Tymczasem nie nadające się do spożycia pozostałości po zbiorach i produkty uboczne przetwórstwa nie są objęte pojęciem straty czy marnotrawstwa żywności. A przecież to, co dziś nie nadaje się do spożycia i nie może zostać przetworzone w produkt uboczny, w przyszłości, wraz z postępowaniem wiedzy i technologii, być może uda się przetworzyć. Dlatego definicje te należy uznać za podlegające zmianom.

3.1.5 Jeśli chodzi o etap produkcji, kolejne reformy wspólnej polityki rolnej przeprowadzone w ciągu ostatnich lat umożliwiły dostosowanie narzędzi pod kątem niedopuszczenia do tego, by na rynku wystąpił nadmiar produkcji oraz z punktu widzenia zarządzania taką sytuacją. Tymczasem wciąż należy udoskonalać funkcjonowanie łańcucha, np. poprzez faktyczne umocnienie siły przetargowej producentów rolnych.

3.2 Skala zjawiska występującego w łańcuchu żywnościowym

3.2.1 Straty i marnotrawstwo żywności występują we wszystkich regionach świata. Jednak zdaniem FAO w krajach rozwijających się ponad 40 % strat występuje na etapach po zebraniu plonów i na etapach przetwórstwa, podczas gdy w krajach uprzemysłowionych zjawisko to obserwuje się głównie na poziomie dystrybucji i konsumpcji.

3.2.2 W opublikowanym w 2010 r. przez Komisję Europejską badaniu odpady żywnościowe szacuje się na 179 kg na osobę w ciągu roku. Na różne ogniwa łańcucha żywnościowego przypada ich odpowiednio: 42 % na gospodarstwa domowe, 39 % na przemysł spożywczy, 5 % na dystrybucję i 14 % na żywienie zbiorowe. O ile nie zmieni się polityka w tym zakresie, możemy zakładać 40 % wzrost ilości tych odpadów do 2020 r. Należy uściślić, że straty i marnotrawstwo żywności na etapie produkcji rolnej i połowu nie zostały uwzględnione w tym badaniu.

3.2.3 Badanie przeprowadzone w Brukseli na temat składu śmieci pochodzących z gospodarstw domowych wykazało, że odsetek odpadów żywnościowych w łącznej objętości odpadów z gospodarstw domowych wynosi 11,7 %. Zjawisko to można podzielić na następujące kategorie odpadów stanowiące wymieniony odsetek całkowitego marnotrawstwa: produkty napoczęte (47,7 %), produkty przeterminowane (26,7 %) i pozostałości posiłków (25,5 %).

3.3 Przyczyny strat i marnotrawienia żywności

3.3.1 W krajach rozwijających się i w krajach o niskim dochodzie większość strat występuje na etapie produkcji i po zebraniu plonów. Wynika to z tego, że nie ma środków finansowych umożliwiających zaradzenie deficytowi szeroko rozumianych infrastruktur.

⁽¹⁾ Opinia EKES-u w sprawie dystrybucji produktów żywnościowych wśród osób najbardziej potrzebujących w Unii (Dz.U. C 43 z 15.2.2012, ss. 94–98).

⁽²⁾ COM(2011) 571 final, „Plan działania na rzecz zasobooszczędnej Europy”, s. 21.

3.3.2 Z kolei w krajach uprzemysłowionych chodzi raczej o problem wzorców zachowań. Ostatnimi laty w Unii Europejskiej wzrost produkcji rolnej umożliwił zagwarantowanie zaopatrzenia ludności w żywność po rozsądnych cenach. Taki rozwój sytuacji wraz ze wzrostem dochodów do dyspozycji doprowadziły do znacznego zmniejszenia części budżetu, która jest przeznaczona na żywność. Tendencja ta w części może wyjaśnić wzrost marnotrawstwa ze strony konsumentów.

3.3.3 Względy socjologiczne, takie jak zmiany w strukturze rodziny czy rytmie życia, również przyczyniają się do występowania zjawiska marnotrawstwa żywności.

3.3.4 Niektóre stosowane przez sieci dystrybucji standardy jakości wizualnej w odniesieniu do produktów świeżych mogą być źródłem marnotrawstwa, gdyż prowadzą do odmowy przyjęcia na etapie produkcji produktów przeznaczonych do spożycia ze względów innych niż zdrowotne.

3.3.5 Niektórzy przetwórcy mogliby przyczynić się do zmniejszenia marnotrawstwa w wyniku dostosowania niektórych technologii. W rzeczy samej niektóre opakowania trudno jest całkowicie opróżnić, pewne nie odzwierciedlają przemian socjologicznych gospodarstw domowych, inne zaś trudno jest ponownie zamknąć itd.

3.3.6 Nawet jeśli praktyki handlowe mają na celu przede wszystkim zachęcić do kupna, niektóre z nich mogą także być czynnikiem, który nasila pewne formy marnotrawstwa (np. informacje dotyczące jedynie ceny, trzy produkty w cenie dwóch itd.). Jednak także w tym przypadku badania wskazują na znaczne różnice zachowań między różnymi typami rodzin.

3.3.7 Konsumentci niezbyt wyraźnie rozumieją różnice między „datą przydatności do spożycia” i „datą optymalnego wykorzystania”, co prowadzi do marnotrawstwa żywności. W Wielkiej Brytanii badania na temat oznakowania wskazały na to, że 45–49 % konsumentów błędnie interpretuje daty ważności produktów, co przyczynia się do 20 % całkowitego marnotrawstwa żywności, którego można by uniknąć (WRAP – *Waste and Resources Action Programme* – program działania w zakresie odpadów i zasobów – 2010 r.).

3.4 Skutki strat i marnotrawstwa żywności

3.4.1 Straty i marnotrawstwo żywności prowadzą do trzech rodzajów skutków: gospodarczych, społecznych i środowiskowych.

3.4.2 Najwyraźniejszy jest wpływ na środowisko naturalne, gdyż jego bezpośrednim wyrazem jest przyrost tej części odpadów pochodzących z gospodarstw domowych, która podlega fermentacji. Wszelkie marnotrawienie żywności prowadzi nie tylko do powstawania odpadów, lecz oznacza również utratę zasobów koniecznych do produkcji, przetwarzania i dystrybucji tego produktu. Im dalej w łańcuchu żywnościowym występuje zjawisko marnotrawstwa, tym większe będzie marnotrawstwo zasobów.

3.4.3 Produkcja gazów cieplarnianych negatywnie wpływa na zmianę klimatu. W tej dziedzinie wpływ gospodarstw domowych jest najważniejszy, gdyż są one odpowiedzialne za 45 % emisji tych gazów, które wiąże się z marnotrawstwem żywności. Roczny odsetek tych gazów emitowanych przez sektor przetwórczy ocenia się na około 35 %. Niemniej według tego samego badania do szacunkowych danych dotyczących emisji gazów cieplarnianych należy podchodzić ostrożnie, gdyż zależą one od wiarygodności danych określających marnotrawstwo żywności (streszczenie „Wstępne badania dotyczące odpadów żywnościowych w UE-27”, październik 2010 r.).

3.4.4 Z punktu widzenia konsumentów oraz innych ogniw tej branży wszelkie marnotrawstwo oznacza straty finansowe. Ze wzmocnieniem w przyszłości polityki dotyczącej odpadów będą się wiązały dodatkowe koszty (koszty wywozu na wysypisko, opłaty itd.) dla poszczególnych podmiotów tego łańcucha. Tendencja ta musi doprowadzić do inwestowania środków w działania prewencyjne.

3.4.5 Z punktu widzenia społecznego i etycznego nie do pomyślenia jest, by nie zareagować politycznie w trosce o zmniejszenie skali strat i marnotrawstwa żywności, zwłaszcza w chwili, gdy kryzys gospodarczy coraz więcej osób w Europie stawia w coraz trudniejszej sytuacji. Stałe rosnące potrzeby banków żywności odzwierciedlają tę niepokojącą tendencję.

4. Kilka realizowanych obecnie inicjatyw

4.1 Na poziomie światowym, europejskim, krajowym i lokalnym opracowywane są liczne inicjatywy: od badań zachowań i prób kwantyfikacji, po konkretne projekty do realizacji w terenie.

4.2 Wśród projektów międzynarodowych warto zwrócić uwagę na światową inicjatywę FAO w zakresie strat żywności i zmniejszenia odpadów (*save food*), w ramach której wprowadza się partnerstwa publiczno-prywatne, opracowywanie polityk w oparciu o wiarygodne dane i wsparcie dla inwestycji przygotowanych w oparciu o mobilizację środków, spójne i skoordynowane oceny oraz analizy danych dotyczących strat i marnotrawstwa żywności; inicjatywę w zakresie kampanii informacyjnych; tworzenia sieci i zwiększenia zdolności wśród podmiotów sektora żywnościowego i rolnego.

4.3 19 stycznia 2012 r. Parlament Europejski przyjął rezolucję w sprawie strategii zmierzającej do większej wydajności łańcucha żywności. Zwrócił się w niej do Komisji Europejskiej o przyjęcie konkretnych środków zmierzających do zmniejszenia o 50 % marnotrawstwa żywności do 2025 r. PE pragnie, by skoordynowana strategia obejmująca działania europejskie i krajowe została wprowadzona tak, by zmniejszyć straty na każdym etapie łańcucha żywnościowego.

4.4 W komunikacie dotyczącym zasobooszczędnej Europy⁽³⁾ Komisja poświęciła jeden rozdział produktom spożywczym i poprosiła państwa członkowskie o rozwiązanie

⁽³⁾ COM(2011) 571 final, „Plan działania na rzecz zasobooszczędnej Europy”.

problemu marnotrawstwa żywności w ramach krajowych planów zapobiegania powstawaniu odpadów. Uściślono w nim, że marnotrawstwo żywności powinno zostać zmniejszone o połowę do 2020 r.

4.5 W sierpniu 2011 r. Komisja opublikowała wytyczne dotyczące przygotowania programów zapobiegania stratom żywności. Wytyczne te mają pomóc państwom członkowskim w pracach nad krajowymi programami zapobiegania powstawaniu odpadów w odniesieniu do strat żywności. Ponadto Komisja utworzyła stronę internetową poświęconą marnotrawstwu żywności zawierającą informacje o przeciwdziałaniu marnotrawieniu żywności (na której na przykład zamieszczono 10 wskazówek na temat ograniczenia straty żywności, wyjaśniono różnicę między terminami „najlepiej spożyć do” a „należy spożyć do”, podano listę dobrych praktyk w tym zakresie itp.).

4.6 Ponadto Komisja pracuje obecnie nad komunikatem w sprawie zrównoważonej żywności, którego publikację przewidziano pod koniec 2013 r. i w którym ważny rozdział zostanie poświęcony marnotrawstwu żywności. W ramach grupy doradczej ds. łańcucha żywnościowego oraz zdrowia zwierząt i roślin utworzono grupę roboczą zajmującą się kwestią strat i marnotrawstwa żywności, by umożliwić dyskusje między Komisją a wszystkimi ważnymi podmiotami działającymi w ramach łańcucha żywności.

4.7 Można także wymienić inicjatywę „Greencook”, współfinansowaną przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW), która ma służyć zmniejszeniu marnotrawstwa żywności. Dzięki wielobranżowemu partnerstwu różne inicjatywy wdrażane w terenie są przedmiotem dyskusji, aby wykroczyć poza etap eksperymentalny i przeobrazić się w ogólną strategię. Sprawozdania śródkresowe są zachęcające a ostateczne wnioski oczekiwane są w 2014 r.

4.8 Również Rada zajęła się kwestiami związanymi ze zrównoważoną produkcją żywności. Przedstawiony ostatnio przez Austrię i poparty przez 16 państw członkowskich nowy europejski model żywności obejmuje między innymi aspekty związane z szacunkiem dla żywności, co powinno pomóc w uniknięciu jej marnotrawstwa (zob. dok. 16821/12).

4.9 W Wielkiej Brytanii WRAP od kilku lat zajmuje się kwantyfikacją strat i marnotrawstwa żywności i prowadzeniem kampanii przeciwdziałania im. Stowarzyszenie to przyczyniło się do zawarcia umowy (*Courtauld Commitment*) między głównymi sieciami detalistów brytyjskich i wieloma spośród najważniejszych producentów wyrobów spożywczych i napojów dotyczącej ułatwienia i wdrażania wszelkich działań prowadzących do zmniejszenia marnotrawstwa. Od chwili podjęcia tej inicjatywy na przełomie 2006 i 2007 roku można zauważyć poprawę sytuacji w łańcuchu żywnościowym.

4.10 Sektor zbiorowego żywienia jest także krytycznym punktem, jeśli chodzi o straty żywności. Sprawozdanie „*Restaurant food waste survey report*” (2010), opublikowane w Wielkiej Brytanii przez Sustainable Restaurant Association, pozwala lepiej zrozumieć, co się dzieje w tej dziedzinie. Pierwotnym zamysłem było bardziej precyzyjne liczbowe określenie odpadów żywnościowych z dziesięciu restauracji – członków tego stowarzyszenia. Badanie dotyczyło trzech obszarów, takich

jak: zwrot dania przez konsumenta; marnotrawstwo na poziomie przygotowania dań oraz produkty uszkodzone lub nie do wykorzystania z różnych powodów. Miało ono prowadzić do opracowania konkretnych zaleceń w zakresie zmniejszenia zaobserwowanych strat.

4.11 Wraz z kryzysem gospodarczym i finansowym banki żywności skarżą się, że ich zasoby zmniejszają się, podczas gdy potrzeby rosną w poszczególnych państwach członkowskich. Aby umożliwić wykorzystanie produktów spożywczych wycofanych ze sprzedaży, istnieją porozumienia między różnymi stowarzyszeniami charytatywnymi a podmiotami dystrybucji i przetwarzania. Oczywiście produkty te charakteryzują się wszystkimi gwarancjami dotyczącymi bezpieczeństwa żywności.

5. Uwagi ogólne

5.1 Wobec wyzwań takich jak zmiany demograficzne, zmiana klimatu i konieczność efektywnego korzystania z zasobów, przeciwdziałanie stratom i marnotrawstwu żywności należy uznać za element rozwiązania problemu bezpieczeństwa żywnościowego.

5.2 Trzeba więc od początku wprowadzić rozróżnienie między podejściem dotyczącym krajów rozwijających się a krajów uprzemysłowionych.

5.3 W krajach rozwijających się straty występują głównie w pierwszych ogniwach łańcucha, ewentualne rozwiązania dotyczą innych kwestii i zostały już zalecone w różnych dokumentach EKES-u. W krajach uprzemysłowionych, w tym w obrębie UE, przeciwdziałanie stratom i marnotrawstwu żywności musi skupić się przede wszystkim na etapach przetwórstwa i dystrybucji, na konsumentach i zbiorowym żywności.

5.4 W krajach uprzemysłowionych stoimy raczej wobec problemów wzorców zachowań w związku z tym, że w ciągu ostatnich czterdziestu lat pozycja „żywność” w budżecie zakupów gospodarstw domowych bardzo zmalała, co prawdopodobnie sprawia, że konsument końcowy zwraca mniej uwagi na żywność. Niektóre badania wskazują, że postawy wobec żywności tak na etapie zakupów, jak i spożycia, zmieniają się w zależności od rodzaju gospodarstwa domowego (poziom dochodów, wielkość, wiek itp.). Element ten należy wziąć pod uwagę, by zoptymalizować przeprowadzane w przyszłości działania edukacyjne w zakresie szerzenia informacji i wiedzy na ten temat.

5.5 Na podstawie licznych analiz wyników badań i inicjatyw podejmowanych z myślą o przeciwdziałaniu stratom i marnotrawstwu żywności stwierdza się, że niezbędne są wiarygodne i porównywalne dane. Równie priorytetowe znaczenie ma opracowanie na poziomie UE definicji i wspólnej metodologii, by określić liczbowo straty i marnotrawstwo. Zostanie to zrealizowane w ramach Europejskiego programu w zakresie badań naukowych i rozwoju technologicznego (7PR) poprzez projekt „*Fusions*” (*Food Use for Social Innovation by Optimising waste prevention Strategies*), zainaugurowany w sierpniu 2012 r. Projekt ten dotyczy również dzielenia się dobrymi praktykami i pracami nad nimi, organizowania wydarzeń z udziałem wielu partnerów,

lepszego informowania o zaleceniach politycznych i uwypuklenia ich. Niemniej wobec pilnego charakteru tej kwestii i wytyczonych celów, konkretne działania muszą być prowadzone równoległe z badaniami mającymi przyczynić się do poprawy jakości danych.

5.6 Aby jak najlepiej wykorzystać wyniki różnych doświadczeń zdobytych na poziomie unijnym, krajowym i lokalnym, konieczne należy stworzyć ramy sprzyjające dzieleniu się pozytywnymi informacjami i inicjatywami.

5.7 Ogólnie:

- Wysiłki związane ze zmniejszeniem strat i marnotrawstwa żywności muszą być prowadzone zgodnie z pewną hierarchią postępowania z odpadami: w pierwszym rzędzie zapobieganie, następnie wykorzystanie do spożycia przez ludzi (np. dary dla banków żywności), wykorzystanie na pasze dla zwierząt i w końcu na produkcję energii i kompost.
- Należy prowadzić działania na każdym poziomie łańcucha żywności. W maksymalnym stopniu należy stosować podejście oparte na zachętach.
- Działania zmierzające do zmniejszenia strat i marnotrawstwa nie mogą podważać wymogów w zakresie bezpieczeństwa żywności.

5.8 Choć wielkie sieci dystrybucji nie są etapem łańcucha odpowiadającym największemu marnotrawstwu żywności, mogą one odegrać decydującą rolę w jego zmniejszeniu dzięki zastosowaniu pewnych praktyk handlowych i ściślejszym objęciu konsumentów działaniami informacyjnymi i akcjami uświadamiającymi wagę tego problemu.

5.9 Niemniej analizując badania dotyczące praktyk handlowych w zakresie sprzedaży, nie zawsze łatwo jest wyłonić te praktyki handlowe, które wyraźnie w ten czy inny sposób wpływają na marnotrawstwo żywności. Praktyki te mogą pozytywnie lub negatywnie wpływać na marnotrawstwo w zależności od kryteriów takich jak: wielkość gospodarstwa domowego, jego rodzaj, bądź też rodzaj przedmiotowego produktu spożywczego.

5.10 Wnioski z badania dotyczącego praktyk handlowych, przeprowadzonego na terenie Belgii przez ośrodek CRIOC (Centre de Recherche et d'Information des Organisations de Consommateurs), sugerują, że niektóre inicjatywy mające na celu nakłonienie konsumentów do dokonania odpowiedzialnych wyborów, mogłyby zostać opracowane wspólnie z dystrybutorem. Wśród zaproponowanych rozwiązań warto przytoczyć następujące: nawiązanie dialogu z konsumentem raczej na temat pochodzenia, sposobu produkcji czy właściwości odżywczych produktu niż po prostu ceny lub też wyjaśnienie właściwej interpretacji figurujących na etykietach dat przydatności do spożycia.

5.11 W chwili, gdy banki żywności mają coraz mniej zasobów a jednocześnie stawiają czoła coraz większemu zapotrzebowaniu, władze muszą wdrożyć wszelkie działania, by ułatwić przekazywanie im żywności. Konieczne jest, by nie

zapominając o priorytetowych kwestiach bezpieczeństwa żywności, władze dostosowały pewne wymagania administracyjne w trosce o ułatwienie pracy sieciom dystrybucji, które pragną zaopatrzyć banki żywności zamiast po prostu pozbyć się produktów spożywczych nadających się jeszcze do spożycia. Podobnie przedstawia się sytuacja w odniesieniu do zbiorowego żywienia i firm cateringowych. Należałoby upowszechnić doświadczenia zgromadzone w niektórych państwach członkowskich w zakresie uwolnienia od odpowiedzialności darczyńców, z zastrzeżeniem pewnych przepisów, jak i w zakresie zachęt fiskalnych.

5.12 W ramach przemyśleń na temat wykorzystywania w pierwszym rzędzie produktów lokalnych w żywieniu zbiorowym stwierdzono, że producenci i spółdzielnie lokalne mogą się zniechęcić wobec obciążeń proceduralnych. Pewnym rozwiązaniem mogłoby być ułatwienie dostępu tych podmiotów do zamówień publicznych. W tej dziedzinie także władze lokalne mają pewną rolę do odegrania zarówno, jeśli chodzi o konkretne kryteria dotyczące stołówek podlegających ich kompetencjom, jak i o kształcenie personelu w zakresie bardziej zrównoważonej żywności.

5.13 Różne inne inicjatywy, tak samo dotyczące żywienia zbiorowego, wskazują na konieczność komunikowania tak z personelem, jak i z konsumentami, w kwestiach dotyczących zmiany wzorców zachowań.

5.14 Należałoby odpowiednio dostosować programy kształcenia przyszłych kucharzy. Można by w nich uwzględnić informacje uwarstwione na różne aspekty marnotrawstwa żywności, takie jak zarządzanie zapasami, selekcjonowanie odpadów, możliwe korzyści finansowe oraz podejście do konsumentów.

5.15 We wszelkiej polityce zapobiegawczej za punkt wyjścia należy przyjąć wspólne i skoordynowane działania wszystkich zainteresowanych podmiotów. Działania, które mają zostać wprowadzone, powinny być zróżnicowane w zależności od podmiotów, rodzaju produktu spożywczego i przewidzianego sposobu spożycia, tak by możliwie jak najszybciej doprowadzić do konkretnych rezultatów.

5.16 Można przytoczyć jako przykład konieczność rozpoczęcia dialogu z przemysłem przetwórczym w sprawie wprowadzenia do obrotu produktów, które przyczyniają się do zmniejszenia marnotrawstwa żywności w gospodarstwach domowych (projektowanie opakowań, odpowiednio dostosowana ilość i forma niektórych produktów spożywczych itd.). Kwestie te powinny być włączone do programów kształcenia projektantów opakowań.

5.17 Na etapie produkcji pierwotnej można by zachęcać do stosowania i opracowania różnych rozwiązań, takich jak:

- kontynuacja badań stosowanych, a nawet ich rozwinięcie, dotyczących tak produkcji zwierzęcej, jak i roślinnej, z myślą o zmniejszeniu strat w wyniku chorób, niedostatków technicznych i wahań klimatycznych; podejściem tym można by objąć także europejskie partnerstwo innowacyjne na rzecz wydajnego i zrównoważonego rolnictwa;

- zachęcanie do wdrożenia porozumień międzybranżowych, o których mówi się zresztą we wspólnej polityce rolnej, a także dbanie o ich skuteczność i o ich przekształcanie z punktu widzenia zrównoważonego rozwoju;
- choć rolnictwo nadal będzie odgrywało decydującą rolę jako dostawca dla przemysłu rolno-spożywczego, upowszechnianie i rozwój krótkich łańcuchów mogą przyczynić się do zmniejszenia strat i marnotrawstwa poprzez wyeliminowanie pośredników między etapem produkcji i konsumpcji.

5.18 Obecnie skala strat żywności i marnotrawstwa oraz ich przyczyny są na ogół dobrze znane. Należałoby jednak uściślić straty w zależności od przyczyny; Oczywiście jest, że

różnorodne badania kwantyfikujące straty i marnotrawstwo na różnych etapach mają podstawowe znaczenie dla lepszego zrozumienia tego zjawiska i podjęcia działań zapobiegawczych na podstawie solidnych i weryfikowalnych argumentów. Działania te mają coraz większe znaczenie, gdyż koszty związane z marnotrawstwem, wynikające z objętości wygenerowanych odpadów, będą coraz bardziej wzrastały.

5.19 Marnotrawstwo żywności na poziomie konsumentów ma różne przyczyny w zależności od państwa członkowskiego, jego kultury, klimatu, stosowanej tam diety i rodzajów gospodarstw domowych. Wniosek ten oznacza, że wybór stosownej komunikacji na ten temat na poziomie unijnym jest jeszcze bardziej skomplikowany.

Bruksela, 20 marca 2013 r.

Przewodniczący
Europejskiego Komitetu Ekonomiczno-Społecznego
Staffan NILSSON
